

HRVATSKA PSIHOLOŠKA KOMORA

**SMJERNICE
O NAČINU PROVOĐENJA
PSIHOLOŠKOG SAVJETOVANJA PAROVA U
POSTUPCIMA LIJEČENJA NEPLODNOSTI**

Zagreb, 10. listopada 2011.

KLASA: 011-02/11-03/06
URBROJ: 251-375/01-02-11-3

U Zagrebu, 10. listopada 2011.

Temeljem članka 17. Statuta Hrvatske psihološke komore (NN 15/04.) Upravni odbor Hrvatske psihološke komore je na svojoj 51. sjednici od 10. listopada 2011. godine donio **Smjernice o načinu provođenja psihološkog savjetovanja parova u postupcima medicinske oplodnje.**

Ove Smjernice obvezujuće su za sve psihologe koji , temeljem članka 8. Zakona o medicinskoj oplodnji (NN 88/09., 137/09.), provode psihološko savjetovanje parova u postupcima medicinske oplodnje.

**Predsjednik Hrvatske psihološke komore
Hrvoje Gligora**

SADRŽAJ

1. Uvod	4
2. Psihološki aspekti medicinske oplodnje	4
3. Što je savjetovanje	4
4. Psihološko savjetovanje u liječenju neplodnosti	5
5. Specifičnosti savjetovanja u liječenju neplodnosti	5
6. Struktura obaveznog psihološkog savjetovanja	6
7. Preporuke za utvrđenje dobre prakse obaveznog psihološkog savjetovanja	6
8. Definiranje kompetencija za psihološko savjetovanje	7
9. Potvrda o obaveznom psihološkom savjetovanju za zdravstvene ustanove i privatnu psihološku praksu, te za obiteljske centre	8
10. Edukacija	10
11. Zaključak	10
12. Literatura	11

1. UVOD

Psihološko savjetovanje parova u postupcima medicinske oplodnje (dalje u tekstu MO) u hrvatskoj zakonskoj regulativi spominje se prvi put stupnjem na snagu Zakona o MO (NN 88/09., 137/09.) u kojem je u članku 8. propisano provođenje obaveznog psihološkog savjetovanja, tko ga može provoditi i pod kojim uvjetima (privitak 1.). Vođene su brojne afirmativne rasprave unutar struke koje sve ukazuju na potrebnu standardizaciju postupaka u savjetovanju parova MO.

Neke od europskih zemalja u kojima se primjenjuju postupci MO izradile su strukovne smjernice sukladno zakonima i specifičnostima struke. Britansko društvo za savjetovanje neplodnosti (BICA, 2005/2007) u svojim smjernicama naznačuju važnost profesionalne ekspertize u savjetovanju parova u liječenju neplodnosti, te organiziraju edukacije za savjetovatelje kao i ESHRE (European Society for Human Reproduction and Embriology) grupa za Psihologiju i savjetovanje koja propisuje smjernice za psihološko savjetovanje (2008).

2. PSIHOLOŠKI ASPEKTI MEDICINSKE OPLODNJE

Parovi uključeni u liječenje neplodnosti mogu se suočiti s različitim osobnim dilemama, pitanjima i poteškoćama. U mnogim je zemljama prepoznata važnost psihološkog aspekta i omogućeno psihološko savjetovanje parova da bi im se pomoglo pri donošenju najprikladnijih odluka te upoznalo s rizicima u liječenju neplodnosti i ograničenjima postupka MO. Savjetovanje pomaže parovima nositi se s neispunjenom željom za roditeljstvom, društvenim i obiteljskim pritiskom, eventualnim osobnim problemima i problemima u partnerskom odnosu.

3. ŠTO JE SAVJETOVANJE?

Osnova savjetovanja u širem smislu je poboljšanje kvalitete života osobe koja se suočava s poteškoćama, razvijanje samorazumijevanja, učenje anticipiranja i prihvaćanja novih životnih izazova. Osoba biva u mogućnosti vidjeti svoje probleme iz druge perspektive, uspješnije ih razumjeti, naučiti adekvatno rješavati problematične situacije, razvijati uspješnije odnose s drugim ljudima. Savjetovanje kao proces uključuje odgovor na osjećaje, misli i ponašanje osobe uz bazično prihvaćanje njegove/njezine sadašnje situacije i percepcije, podrazumijeva povjerenje i privatnost, zahtijeva oprez i osjetljivost za različite oblike verbalne i neverbalne komunikacije uz nužno razumijevanje njezinog različitog nasljeđa. U savjetovanju se

koriste različite strategije i intervencije koje se baziraju se na savjetnikovoj edukaciji i iskustvu te problemima, ciljevima, očekivanjima i sposobnostima osobe koja je uključena u savjetovanje.

4. PSIHOLOŠKO SAVJETOVANJE U LIJEČENJU NEPLODNOSTI

Psihološko savjetovanje u liječenju neplodnosti, posebno u postupku medicinske oplodnje, je psihoedukativni, suportivni i interventni proces u kojem partneri suočeni s brojnim biološkim, psihološkim, socijalnim, etičkim i drugim pitanjima pokušavaju iznaći odgovore na svoja pitanja uz profesionalnu pomoć s ciljem razjašnjavanja mogućih izbora i odluka kao i životnih ciljeva.

Terapijske intervencije u takvom savjetovanju mogu se usmjeriti na individualnu razinu problema bilo kojeg od partnera (transgeneracijski), na prihvaćanje situacije, na značenje situacije i utjecaj neplodnosti na psihosocijalni identitet pojedinca, na razvoj alternativnih stavova o sebi, drugim ljudima, životu, konceptu budućnosti, na razvoj strategija suočavanja kako bi se smanjila patnja, na potencijalne konflikte i njihovo rješavanje, na specifična pitanja kao što su seksualnost, bračni odnosi, partnerski odnosi, međuljudski odnosi u životnom kontekstu.

Prema preporukama ESHRE (European Society for Human Reproduction and Embriology) savjetovanja koja prethode postupku imaju svrhu informiranja i uvođenja u postupak MO, a savjetovanja koja mogu uslijediti tijekom i nakon postupka mogu imati terapijsku svrhu.

5. SPECIFIČNOSTI PSIHOLOŠKOG SAVJETOVANJA U LIJEČENJU NEPLODNOSTI

Savjetovanje parova u procesu liječenja neplodnosti razlikuje se od svih ostalih savjetovanja orijentiranih na simptom ili bolest. Prije svega, centralni fokus ovog savjetovanja je neispunjena želja ili životni cilj. Upravo stoga, u ovom savjetovanju bavimo se subjektivno definiranom patnjom koja proizlazi iz brojnih osobnih i psihosocijalnih izvora.

Drugo, samo liječenje neispunjene želje za djetetom uključuje i vrlo često krug opetovanih intervencija koje mogu biti uspješne, ali češće to nisu. Dugotrajan proces liječenja može razviti specifičan emocionalni distres praćen razočarenjem i izvjesnim očajem.

Treće, dijagnostički postupci i medicinsko liječenje neplodnosti imaju značajni utjecaj na intimni život pacijenata. Dinamika odnosa para, seksualni život kao i načini suočavanja sa psihičkim i emocionalnim posljedicama prouzrokovanim liječenjem trebaju se uzeti u obzir u tijekom samog liječenja i o njima treba voditi računa u budućim izborima liječenja.

6. STRUKTURA OBAVEZNOG PSIHOLOŠKOG SAVJETOVANJA

Psihološko savjetovanje parova uključenih u postupak liječenja neplodnosti obuhvaća: reproduktivnu anamnezu para, partnerske odnose, seksualnost, obiteljske odnose, te moguće izvore stresa i potencijalne poteškoće kao i načine redukcije stresa i identificiranje potencijalnih snaga para.

- Razumijevanje šire problematike vezane uz medicinsku oplodnju (biološki, psihološki, socijalni, etički aspekti)
- Davanje razumljivih informacija i osiguranje razumijevanja informacija o mogućim psihološkim aspektima medicinske oplodnje - upoznati par s mogućim kriznim momentima, sa osjećajima koji se mogu pojaviti
- Suport, emocionalna podrška, a ukoliko se radi o osobi s izraženom intenzivnom emocionalnom boli i/ili patnjom uključiti intervencije prema potrebi
- Razumijevanje osjećaja povezanih s medicinskom dijagnozom i uzrocima neplodnosti, početnih emocionalnih reakcija na mogućnost medicinske oplodnje kao i emocionalnih reakcija tijekom vremena te emocionalnih reakcija u kontekstu obitelji i širem socijalnom okruženju
- Izdavanje potvrde o provedenom obaveznom psihološkom savjetovanju

7. PREPORUKE ZA UTVRĐENJE DOBRE PRAKSE OBAVEZNOG PSIHOLOŠKOG SAVJETOVANJA

- Usmjerenje na dostupnost obaveznog savjetovanja
- Usmjerenje na poštivanje prava osobe na povjerljivost, dostojanstvo i privatnost
- Usmjerenje na uvažavanje sociokulturnih, religijskih i drugih vrijednosti osobe
- Usmjerenja na pružanje informacija koje će osobi omogućiti samostalno donošenje odluka
- Usmjerenje na suradnju sa drugim stručnjacima unutar interdisciplinarnih timova

- Usmjerenje pažnje na vlastitu odgovornost
- Usmjerenje na neophodnu potrebu stručnog nadzora nad radom
- Usmjerenje na održavanje i razvoj osobnih profesionalnih znanja i vještina
- Usmjerenje na izbjegavanje bilo kakvih radnji ili postupaka koji bi se smatrali zlouporabom odnosa između savjetovatelja i osobe uključene u savjetovanje
- Usmjerenje na vođenje odgovarajuće dokumentacije
- Usmjerenja na strogo pridržavanje visokih stručnih i etičkih standarda određenim Etičkim kodeksom HPK
- U skladu sa postojećim zakonima psihološko savjetovanje uvrstiti kao djelatnost psihologa/inja u planirane izmjene postupaka i pripadajućih šifri koji se pružaju u zdravstvenim ustanovama

8. DEFINIRANJE KOMPETENCIJA ZA PSIHOLOŠKO SAVJETOVANJE

Psihološko savjetovanje parova u postupcima liječenja neplodnosti provodi psiholog/inja koji zadovoljava uvjete iz članka 6. Zakona o psihološkoj djelatnosti, te posjeduje znanja iz područja psihološkog savjetovanja i specifična znanja iz područja psihološkog savjetovanja parova uključenih u postupak MO, a stečenih dodatnim edukacijama (točka 10).

Psihološko savjetovanja u postupcima liječenja neplodnosti može se provoditi u zdravstvenim ustanovama u kojima se provodi medicinska oplodnja i koja u sklopu tima ima psihologa koji zadovoljava prije navedene uvjete. U zdravstvenu ustanovu par dolazi „na uputnicu“, te psiholog uz odgovor na uputnicu izdaje potvrdu o provedenom obaveznom psihološkom savjetovanju para.

Ukoliko ustanova sama nije u mogućnosti osigurati obavezno psihološko savjetovanje tada je dužna uputiti (izvan) bračne drugove u drugu zdravstvenu ustanovu u kojoj se provode ova savjetovanja ili kod drugih osoba ovlaštenih za psihološko savjetovanje u sklopu drugih ustanova npr. obiteljskih centara ili u privatnu psihološku praksu psihologa/inje čije kompetencije zadovoljavaju gore navedene uvjete. Nakon provedenog psihološkog savjetovanja para psiholog/inja izdaje potvrdu o provedenom psihološkom savjetovanju. U Obiteljskim centrima psihološko savjetovanje parova je besplatno.

U svrhu stjecanja kompetencija psihologa/inja koji provode psihološko savjetovanje parova uključenih u postupak liječenja neplodnosti, a kako bi se izbjegli postupci koji bi mogli ići na štetu istih, HPK organizira edukaciju.

9. POTVRDA O OBAVEZONOM PSIHOLŠKOM SAVJETOVANJU

Nakon provedenog postupka obaveznog psihološkog savjetovanja psiholog/inja ovisno tome je li zaposlen u zdravstvenoj ili izvan zdravstvenoj ustanovi izdaje potvrdu slijedećeg sadržaja.

a) Potvrda o provedenom savjetovanju u zdravstvenoj ustanovi ili privatnoj psihološkoj praksi:

NAZIV USTANOVE/PRIVATNE PSIHOLŠKE PRAKSE

OIB USTANOVE

BROJ PROTOKOLA

DATUM:

Temeljem članka 8. stavka 1. i 2. Zakona o medicinskoj oplodnji („NN“ 88/09, 137/09) izdaje se

potvrda o provedenom psihološkom savjetovanju

kojom se potvrđuje da je prije provedbe postupaka medicinske oplodnje provedeno psihološko savjetovanje za (izvan)bračne drugove

_____ (ime i prezime)

_____ (ime i prezime)

s prebivalištem na adresi _____

(Izvan)Bračni drugovi upoznati su s mogućim psihičkim učincima postupka medicinske oplodnje.

Psiholog/inja: (potpis i pečat)

b) Potvrda o provedenom savjetovanju u Obiteljskom centru:

OBITELJSKI CENTAR

(naziv)

(adresa)

Klasa:

Urbroj:

U _____, _____ 20__ godine

Temeljem članka 8. stavka 2. Zakona o medicinskoj oplodnji („Narodne novine“, broj 88/09. i 137/09.) Obiteljski centar
_____ izdaje

POTVRDU

Kojom se potvrđuje se da je provedeno psihološko savjetovanje (izvan)bračnih drugova _____, rođ. _____ (upisati datum rođenja), (OIB: _____) i _____, rođ. _____ (upisati datum rođenja), (OIB: _____) s _____ prebivalištem u _____.

(Izvan) bračni drugovi upoznati su s mogućim psihičkim učincima pristanka na planirani postupak medicinske oplodnje.

Ova potvrda izdaje se na usmeni zahtjev stranaka za potrebe provedbe postupka medicinske oplodnje te se u druge svrhe ne može upotrijebiti.

Ova potvrda oslobođena je naplate upravnih pristojbi temeljem čl. 7., točke 12 Zakona o upravnim pristojbama („Narodne novine“, br. 8/96., 77/96., 95/97., 131/97., 68/98., 66/99., 145/99., 30/00., 116/00., 163/03., 17/04., 110/04., 141/04., 150/05., 153/05., 129/06., 117/07., 25/08., 60/08. i 20/10.)

savjetovanje proveo/la

ravnatelj/ica

10. EDUKACIJA

U svrhu stjecanja kompetencija psihologa/inja koji provode psihološko savjetovanje parova uključenih u postupak liječenja neplodnosti, i ujednačavanja postupaka, HPK organizira edukacije slijedećeg programa:

1. dio- Osnove psihološkog savjetovanja

IZVRŠILAC: psiholog/inja koji je educirani savjetovatelj

2. dio- Psihološko savjetovanje parova uključenih u postupke liječenja neplodnosti

IZVRŠILAC: psiholog/inja s iskustvom u psihološkom savjetovanju parova uključenih u postupke liječenja neplodnosti

3. dio- Postupci liječenja neplodnosti

IZVRŠILAC: specijalista ginekolog s iskustvom u liječenju neplodnosti

4. dio – Obrazac potvrde o provedenom obaveznom psihološkom savjetovanju u postupku liječenja neplodnosti.

11. ZAKLJUČAK

- Smjernicama se uređuju standardi rada psihologa u poslovima savjetovanja u postupcima MO i to u obaveznom savjetovanju koje prethodi postupku i kod savjetovanja koja mogu uslijediti tijekom i nakon postupka.
- Smjernicama se određuje kompetencija i edukacija psihologa za ove poslove.
- Smjernicama se daje naputak za provođenje ujednačenog postupka obaveznog psihološkog savjetovanja u zdravstvenim i izvan zdravstvenim ustanovama te sadržaj potvrde koji se po provedenom savjetovanju izdaje paru.

12. LITERATURA

1. Zakon o medicinskoj oplodnji, NN 88/09 i 137/09, članak 8.
2. European Society for Human Reproduction and Embryology (ESHRE) 2008. „*Good Clinical Treatment in Assisted Reproduction*“ Human Reproduction. (2008), 6, 1253-62.
3. Special Interest Group Psychology and Counseling (ESHRE), *Guidelines for Counseling in Infertility*, 2002.
4. The British Infertility Counseling Association (BICA), *Guidelines for Good Practice* (Approved 05/07 - version 2) <http://bica.net/about-bica/bica-policies-practice-guidance>
5. Boivin, J. Appleton T.C i sur.(2001). Guidelines for Counseling in infertility: outline version, *Human Reproduction*, 16, 1301-1304.
6. Bitzer, J. *Counseling in Infertility*, SIG Psychology and Counseling, Course 9, 2002.
7. Burns, L.H., Covington, S.H. *Infertility Counseling, A comprehensive handbook for clinicians*. Perthenon Publishing, New York, 2000.
8. Straus, B. (2002). *Involuntary childlessness - Psychology assessment, counseling and psychotherapy*. Hogrefe International, Seattle.